

Posudek na dizertační práci Zdeňka Vejvody: Podoby lendleru v Čechách ve světle rukopisů Jiřího J. B. Hartla (1781-1849) ze Staré Paky. Ústav etnologie FF UK, Praha 2010.

Samotný název předkládané práce naznačuje, že jde o nosné téma, které v rámci folkloristických studií zatím nebylo u nás takto komplexně zpracováno. Existence původně německého a rakouského lendleru na našem území vyvolává již delší dobu řadu otázek souvisejících s potřebou vytvoření obrazu, který by vypovídal o tom, jak vypadal a čím se vyznačoval tento hudebně taneční typ v Čechách. Zkoumání struktury lendleru na našem území znesnadňuje také skutečnost, že existuje jen velmi málo popisů tance, které by jej specifikovaly z hlediska jeho pohybové struktury. Naproti tomu značné množství hudebních záznamů nabídlo autorovy práce možnosti zodpovězení nastolených otázek pomocí metody komplexní hudební analýzy tanečních instrumentálních melodií, což také určuje, že jde především o práci folkloristickou a hudebně vědnou, kde je taneční projev sledován zejména z hlediska proměn jeho hudební formy. Podoba lendleru na českém území je tak stanovena především na základě určení struktury složené z hudební formy, melodiky, rytmiky, metriky a tonality. Východiskem pro určení charakteristických hudebních kvalit a stovebních archetypů se staly záznamy lendleru první čtvrtiny 19. stol. v rukopisech J. Hartla ze staré Paky.

Logickým začátkem podobně koncipované studie je proto úvodní kapitola zabývající se původem lendleru a příbuzných tanečních forem existujících pod názvy steyer nebo schleifer v oblasti jižního Německa a Rakouska a jejich charakteristika vytvořená na základě dosud publikovaných záznamů a analýz. Pozornost je dále věnována transmisi těchto projevů prostřednictvím potulných muzikantů, zdůrazněn je zde také proces interetnické kulturní výměny v národnostně smíšených oblastech.

Významnou součástí práce tvoří materiálově koncipovaná kapitola, ve které jsou systematicky představeny zápisy lendleru na českém území s přehledem všech dostupných vydaných a rukopisných pramenů taneční hudby obsahujících zápisy lendlerových forem v Čechách, a s podrobným katalogem jednotlivých zápisů hudebně taneční formy. Je tak postupně utvářen obraz hudebně tanečního typu, který získal na českém území svou specifickou tvář. Shrnutí hudební vlastnosti tzv. českého lendleru však umožňuje teprve komplexní analýza nápěvů Hartlova rukopisu, kde se nachází neobvyklé množství záznamů označených jako lendler.

Pozornost je proto zúžena na oblast Novopacka pojednaného v rámci širšího kulturního okruhu Podkrkonoší, odkud pochází tento významný pramenný zdroj. Do tohoto kontextu je

zasazen portrét staropackho učitele J. Hartla pocházejícího z rozvětveného kantorského rodu, který od druhé poloviny 18. stol. do 40. let 20. stol. významným způsobem přispíval k utváření kulturního života Novopacka. Autorovi práce se tak dostává do rukou unikátní zdroj, který představuje v rámci středoevropského kulturního prostředí ojedinělý pramenný materiál, vypovídající nejen o praxi provozování taneční hudby v Čechách na přelomu 18. a 19. stol. a o dobovém repertoáru, ale také o širších, zejména česko-německých kontaktech a kulturní výměně, která se projevila v třídobém tanci ländleru. Jeho záznamy v dvoudílném rukopisném sborníku užitkové taneční hudby zv. Partibus a Partyska se staly hlavními zdroji analýzy hudebních zápisů ländleru, které jsou zde zastoupeny počtem 551 jednotek, což představuje $\frac{3}{4}$ z celkového počtu 840 záznamů tanečních melodií. Autor si zde klade otázku, jaké jsou hudební kvality a principy výstavby zkoumaných tanečních nápěvů a pomocí komplexní strukturální analýzy, která v každé jednotce odhaluje příznačné funkční a dysfunkční momenty, se snaží zobecnit poznatky týkající se formy, tonality, harmonické struktury, melodiky, metra a řazení rytmických figur. Výsledkem je zjištění, že ländlerové nápěvy zde nepředstavují jeden charakteristický hudební typ a velká část zapsaných ländlerových forem zůstává typologicky nevyhraněná. Typologické zařazení Hartlova ländleru je proto spíše východiskem pro další úvahy o povaze místního a dobového tanečního repertoáru. Potvrdily se však některé předchozí domněnky, že za charakteristické rysy zkoumaných ländlerových melodií lze považovat výhradně třídobé metrum, typické předtaktí a značný tónový rozsah. Výsledky hudební analýzy také odhalily drobné rozdíly mezi tanečními instrumentálními melodiemi steirische a deutsche, kde důvodem pro rozdílné označení byla zřejmě pohybová skladba tance.

Důkladná heuristická práce a systematické analyzační postupy patří k nesporným kvalitám studie a představují jedinečný celek přispívající k charakteristice historického hudebně tanečního typu, jehož obraz zatím nebyl do této podoby doveden. Spolu s mikrohistorickou sondou, jež se stala důležitým východiskem pro studium způsobů užití sledovaného tanečního typu v daném socio-kulturním prostředí Podkrkonoší, přináší práce celou řadu relevantních výsledků. Jejím přínosem je např. zjištění, jakým způsobem se sledované ländlerové taneční typy prostupovaly a překrývaly s další vrstvou dobových tanců (např. minet, do kolečka, rejdovák, řezanka, kaplanka, později mazurka apod.). Do blízkosti ländleru se významným způsobem dostává také sousedská považovaná od poloviny 19. stol. paradoxně za typický český národní tanec. Z výsledků je rovněž patrné, jak přijetí původně německých rakouských ländlerů v českém prostředí souznělo se straší domácí tradicí třídobých tanců a jakým způsobem se při migraci kulturních projevů propojují pouze určité prvky či motivy

s kontextem místní hudebně taneční tradice či kulturní znalostí, aby tak vznikly zcela osobité jevy.

Práce jako celek zajišťuje také solidní základnu, nabízející východiska pro další studium propojené např. koncepty identit, transkulturality či multikulturních procesů. Pro autora práce se tak nabízí otázka, jaké další postupy a strategie zkoumání by umožnily následné rozvinutí tématu do širší interpretativní roviny studia.

K jednoznačně kladnému hodnocení práce a jejích výsledků nemalou měrou přispívá také dobrá úroveň textu, pečlivá grafická úprava a zpracování dat formou rozsáhlých a systematicky utříděných příloh. Práci doporučuji k obhajobě a k udělení titulu Ph.D.

V Praze, dne 31. 5. 2010

doc. Mgr. Daniela Stavělová, CSc.

odd. etnomuzikologie EÚ AV ČR, v. v. i.